

may s'i atança, / ne pus se'n cura; / sa criatura / no la torçà, / com fa lo ca, / ni'l mir' a burça, / com fa la sturça, / ni l'alandà, / com leó fa ---» (*Spill*, v. 5071);² entenc 'ni el mira de bursada, de cop, bruscamen', o sigui que no en fa cap cas ni tan poc com aqueixes bèsties que una li infon l'alè, i una altra l'eixuga, i l'altra, l'estruç, es limita a llançar-li una llambregada (ella ni això, simplement l'abandonà, com fan els peixos).

I del verb: «a la mar va rebentar l'explosió de tres motors, i la Botafoc bursà, Cala En Basset endins, obrint dos amples i rutilants talls d'aigua amb la seva proa alta i erecta», Baltasar Porcel (*Els Argonautes*, p. 257), que es basa en un bon coneixement personal del llenguatge mallorquí de la navegació; i que d'allí deu treure aquest ús, relacionat de prop amb el de la *bursada* violenta de l'aigua dels barrancs i recs pallaresos: deu ser 'engegar-se en marxa brusca a manera de llança' (cf. el *burs* de Desclot, el *burs* de la gent en la guerra de 1462, etc.).

De tota manera ja hem vist el *bursar* occità ben documentat des de primers del S. XIII, i viu encara, fins avui, en el provençal del Var *bursà* «cosser, heurter de la tête, en parlant des béliers», alterat com a *brusà* en els Alps, i reduït a *bussà* en el Roine i en la llengua de Mistral (ex. de *Calendau* en el *TdF*), i amb derivats alpi *bursaire* «qui a l'habitude de cosser», i marsellès *bursado* «heurt, choc», que el *TdF* cita en Jean Sicard, poeta de Vaucluse en el S. XVII: «per ben *counsiderà* lou mau e lei *bursados* / d'aquélei que vesèn retengús en preïoun».

Avui en català són les formes amb -x- que, en general, han predominat. I la cançó popular ens mostra com les formes amb -s- i amb -x- se senten i funcionen com a equivalents. Car en la famosa cançó banyolera del Serraller, que ja ha de ser antiga, com ho són els fets que narra (de cap al S. XVII), les veiem com a meres variants: «minyons: colgheu-me de fems / a la porta de l'estable / --- ya pegan *bursada* als fems: lo Serrallé s'aixecava» en la versió recollida a Santa Coloma, però l'altra versió de dialecte oriental porta, en lloc d'això, «dóna *burxada* al femé» (Milà, *Romlo.*, 117C i D).

Ara bé, *burxar*, com és ben sabut, és un dels verbs més vius avui en la llengua de tot el Principat.³ I que no és mot recent ho comprova un clàssic de la cançó popular, la Cançó nacional dels Segadors (1640): «ara 'l rey Nostre Senyor declarada 'ns té la guerra; / lo gran comte d'Olivar sempre li *burxa* l'orella: / ara és hora, nostre Rey ---» (Milà, *Romlo.*, 81.3). La seva extensió geogràfica és ampla, fins a l'extrem Nord-Oest del Principat: «*burçá* les truites en un saltader» 'empaitar-les i obligar-les a baixar per un saltant del riu' a l'Alta Vall Ferrera (Tor, 1932); i no sols fins a l'extrem Sud, sinó més enllà i tot, car segons Ga. Girona *burtxar* «escarbar ab un burtxanc o burtxó dins d'algun forat» és del Maestrat (i també Ebre, Mataranya i Tortosa); possiblement més al Sud i tot,⁴ i ell mateix concreta la localització a Benassal i en general Maestrat per al derivat femení *burtxa* «pal, bastó aca-

bat en una mica de gaiata, ab que els xics juguen a fer córrer la pilota».

Aquest substantiu femení, en efecte, és l'element més important i més ben documentat del grup en -rx-. Ha fet un gran paper amb les armes de foc, com a nom genuí de la baqueta, cosa que ja consta en el tractat artiller del temps de la Guerra dels Segadors, degut a Moradell (1640), fent eco doncs al *burxar* del Comte Duc en la cançó nacional: «après mirará si està carregat lo canó, lo que averiguará ab la *burxa* de l'arcabús, dita per altres la vaqueta»; i en un doc. de Mataró, de 1697, veig escopeta ab sa *burxa* (*D. Ag.*). Realment avui això té ample arrelament rural, per a feines ben tradicionals i rústiques: a l'Alta Garrotxa sento *búrřa* per a l'eina que usen els carboners de St. Aniol d'Àuja per furgar en la pila; en el Solsonès, a Pinell, veig passar uns homes que porten una *búrřa* per descolgar les «tòfines» (1964); pertot seria la vara de ferro per *burxar*, o sigui foradar, la cuixa del bestiar, i així poder-lo inflar (*BDC* XXIII, 103). Amb x, encara, és la forma d'altres substantius derivats, i en molts llocs:

1) *burtxanc* «qualsevol pal o branqueta en punta, per a burtxar en algun forat en la terra» al Maestrat i comarques veïnes del NE. (Ga. Girona), «branca que no es talla i es deixa adherida a l'arbre» a la comarca de Ganesa (*Excursions* III, 73), tort. *burtxanc* «branca o fusta puntaguda, de poca grossària» (*BDC* III, 90); i al llarg del límit aragonès, potser en altres llocs, car encara és el mateix el benasqués *brochanco* «trozo de rama gruesa desgajada del árbol» (*brochanco de freixe*, p. ex., Ferraz, *ARib.*, p. 34).

2) A l'Alt Pallars *burxot*, de la Vall d'Aneu, però no és solament un «madero en forma de punta para clavar en el suelo» (com defineix Pol, p. 12), perquè a la Vall d'Assua sento «voleu dir aquells *burçóts?*» ensenyant-me els «ficots» o 'pals erectes' d'una carreta (Surp, 1962). Potser és el mateix mot, amb la final alterada, en el Priorat *burçóke* «ganxo de ferro clavat a un mànec de fusta, que serveix per remenar la llenya del forn» (Poboleda, *BDC* xx, 268).

3) Tort. *burtxó* «tros de branca puntaguda; persona que atia una altra» (*BDC* III, 90).

Vora la forma amb -x- deu haver-hi, però, l'altra amb -j-, amb extensió més aviat més limitada, però no pas exigua. I amb gran proximitat geogràfica, car el nostre escriptor olotí Marian Vayreda, les usa juntament: «increpant-los ab una tenacitat qu'esborronava els propis amics, *burjant-los* de mil maneres, igual que el domador a les feres engabiades», «i tot seguit la bèstia humana era ben atuhida, y podia en Montbríó reptar-la i *burxar-la* impunement» (*Sang Nova* v, viii, 400; v, ix, 408); i fixem-nos que ho fa també amb el substantiu *burjada* i amb el sentit més divulgat i barceloní del mot: «lo que deu sentir lo toro que, llençant-se furios contra el públic, cau en la contrabarrera, a on se regita, impotent, sota les *burjades*, coces i insults de tothom» (*Rec. de la Carlinada*, capítol VIII, p. 127).

I és que és realment la forma amb -j- que sembla